

**КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

АФАНАСЬЄВА ЛЮДМИЛА ВАСИЛІВНА

УДК 378.147:316.343.653

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
МЕНЕДЖЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО
ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Кіровоград – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Відокремленому структурному підрозділі Національного авіаційного університету „Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Комарова Ольга Альбертівна,
Кіровоградський національний технічний університет,
професор кафедри фінансів та планування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Корнєшук Вікторія Вікторівна,
Одеський національний політехнічний університет,
завідувач кафедри соціальної роботи та кадрового
менеджменту;

кандидат педагогічних наук
Вознюк Лідія Володимирівна,
Дніпропетровський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти,
доцент кафедри управління загальноосвітніми
навчальними закладами.

Захист відбудеться „25” квітня 2013 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 23.053.02 у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (зала засідань спеціалізованої вченої ради, 25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1).

Автореферат розісланий „23” березня 2013 р.

Т.в.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Т.Я. Довга

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах розбудови ринкової економіки сучасні соціально-педагогічні орієнтири у системі вищої освіти спрямовані на підготовку спеціалістів економічного профілю (менеджерів) з урахуванням поточних і перспективних потреб суспільства у конкурентоспроможних спеціалістах з нестандартним мисленням, готовністю творчо застосовувати знання в різноманітних виробничих та соціальних ситуаціях, спеціалістах найвищої кваліфікації, професійний рівень яких відповідав би світовим стандартам.

На сучасному етапі становлення суспільних відносин активізується зростання вимог до особистісних та професійно значущих якостей фахівця, що забезпечують конкурентоспроможність на ринку праці, успішність у професійній самореалізації та кар'єрі. У таких умовах якісна професійна освіта повинна забезпечувати формування сукупності інтеграційних якостей особистості, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість, творчу професійну самореалізацію, а також здатність задовольняти як особисті духовні потреби, так і потреби суспільства в цілому.

Важливість формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій визначається декількома чинниками: по-перше, специфікою професійних обов'язків, які безпосередньо пов'язані з економічними проблемами; по-друге, зростаючими вимогами ринкової економіки до професійної компетентності спеціалістів; по-третє, необхідністю формування у нової генерації спеціалістів системи професійних якостей і знань (компетентності, мобільності, відповідальності, вміння аналізувати економічні ситуації та приймати обґрунтовані рішення).

Аналіз педагогічної, соціологічної, культурологічної та економічної літератури свідчить про те, що проблема формування професійної компетентності з різних наукових позицій завжди цікавила вчених, але особливої актуальності вона набула останнім часом, що зумовлено трансформаційними процесами у нашій державі. Досліджувана проблема формування професійної компетентності, окремі її аспекти знайшли висвітлення у наукових доробках багатьох учених, а саме: філософсько-методологічного підходу (В.П. Андрущенко, Ю.Л. Афанасьєв, В.В. Бондаренко, Г.П. Васянович, Д.М. Д жола, І.А. Зязюн, В.А. Козаков, В.Г. Кремень, М.І. Михальченко, О.Г. Романовський, П.Ю. Саух та інші); В.А. Адольф, Н.В. Бордовська, О.А. Дубасенюк, І.А. Зязюн, А.К. Маркова, А.О. Реан, О.М. Шиян (професійна компетентність як компонент професіоналізму); В.С. Каліта, Е.М. Нікітіна, В.Ю. Стрельников (компетентність як рівень кваліфікації спеціаліста); Б.С. Гершунський, Л.О. Кандибович, А.Ф. Ліненко (особистісні характеристики готовності до професійної діяльності); Е.Ф. Зеер, Е.А. Климов, Н.Ф. Тализіна, А.Ф. Присяжна (ключові компетенції фахівців); підготовка фахівців у економічному університеті (Л.В. Волкова – іншомовної комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів фінансово-економічного профілю); Н.Л. Замкова – формування професійних якостей майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у процесі вивчення іноземних мов;

Є.А. Іванченко – формування професійної мобільності майбутніх економістів;
Л.О. Сікорська – формування комунікативних умінь майбутніх менеджерів у процесі вивчення іноземних мов.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок про недостатню дослідженість теоретичних і методичних основ проблеми формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, свідченням чого є різниця у визначенні складових професійної компетентності та педагогічних умов її формування; відсутність методик формування професійної компетентності у процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін; різниця у визначенні критеріїв і показників її сформованості, що й зумовило вибір теми дослідження – **„Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін”**.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що його результати дозволять усунути такі суперечності:

- між вимогами ринкової економіки (роботодавцями) до рівня сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій та недостатнім рівнем її сформованості;
- між необхідністю підготовки менеджерів організацій із високим рівнем сформованості професійної компетентності та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних основ її формування в процесі професійної підготовки;
- між необхідністю запровадження компетентнісного підходу в систему освіти й застосуванням знанняєвого підходу в процесі підготовки майбутніх менеджерів організацій;
- між змістом майбутньої професійної діяльності менеджера організацій і змістом професійно орієнтованих дисциплін.

Визначені суперечності дозволили сформулювати мету й завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження пов'язане з тематикою науково-дослідних робіт кафедри менеджменту, економіки та права Відокремленого структурного підрозділу Національного авіаційного університету „Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету” „Розробка, апробація та впровадження інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення профільних дисциплін за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу підготовки фахівців з менеджменту професійного спрямування „Менеджмент організацій” (протокол № 2 від 30.09.2009 р.).

Тема дисертації затверджена вченою радою Державної льотної академії України (нині Відокремлений структурний підрозділ Національного авіаційного університету „Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету”) (протокол № 8 від 23.12.2010 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 25.10.2011р.).

Метою дослідження є вивчення, теоретичне обґрунтування та експериментальне підтвердження результативності педагогічних умов і

методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Завдання дослідження:

- обґрунтувати сутність поняття „професійна компетентність менеджера організацій”;
- проаналізувати особливості професійної діяльності менеджерів організацій і визначити компетентності, необхідні для її реалізації; виокремити педагогічні умови, що сприятимуть їх успішному формуванню;
- виявити специфічні закономірності у змісті та структурі професійно орієнтованих дисциплін з метою створення нової ефективної методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій;
- розробити й експериментально реалізувати методику формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; визначити критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій;
- обґрунтувати й експериментально перевірити результативність педагогічних умов і методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Об’єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Гіпотеза дослідження: формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін буде результативним при реалізації таких педагогічних умов: організаційних – визначення груп умінь, які повинен мати компетентний спеціаліст-менеджер; методичних – проектування викладачем навчального процесу; технологічних – використання в навчальному процесі активних та інтерактивних методів навчання; акмеологічних – створення системи стимулювання та мотивації.

Для досягнення мети й розв’язання поставлених у роботі завдань використовувався комплекс **методів дослідження**, а саме:

- теоретичних: аналіз філософської, психолого-педагогічної та соціологічної літератури з проблематики дослідження; узагальнення, синтез, індукція та дедукція, аналогія та абстрагування, систематизація, як таких, що дають змогу надавати об’єктивну оцінку процесу формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій;
- емпіричних: науково-педагогічне спостереження, опитування студентів, бесіди, інтерв’ювання, анкетування, тестування, метод самооцінки та самоаналізу, навчальних портфоліо з метою одержання експериментальних даних щодо динаміки сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, а також метод педагогічного експерименту для перевірки гіпотези дослідження;

- статистичні: для з'ясування достовірності результатів експериментального дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота виконувалася на базі Відокремленого структурного підрозділу Національного авіаційного університету „Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету”, Кіровоградського інституту розвитку людини „Україна”, Дніпропетровського державного аграрного університету.

Організація дослідження. Дослідження проводилося протягом 2009-2012 рр. і здійснювалось у три етапи.

На першому етапі дослідження (2009-2010 рр.) проаналізовано наукову та методичну літературу з досліджуваної проблеми, визначено мету, конкретизовано об'єкт і предмет дослідження, його завдання, визначено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, сформульовано робочу гіпотезу й розроблено програму, за якою проводилася дослідна робота.

На другому етапі (2010-2011 рр.) було розроблено методику формування професійної компетентності, обґрунтовано критерії, показники, визначено рівні сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій і реалізовано програму науково-дослідної роботи, спрямованої на формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

На третьому етапі (2011-2012 рр.) було здійснено аналіз проведеної дослідно-експериментальної роботи, систематизовано й узагальнено отримані результати та доведено результативність запропонованих педагогічних умов і методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що:

уперше визначено та теоретично обґрунтовано сутність поняття „професійна компетентність менеджера організацій”, визначено її структуру; розроблено та теоретично обґрунтовано комплекс педагогічних умов і методику формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; розроблено та реалізовано методику діагностики рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, яка ґрунтувалась на застосуванні методики В.В. Синявського та В.О. Федоришина (КОС-1); тесту В.Ф. Ряховського для визначення оцінки рівня комунікативності; авторської методики самооцінки професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій; методики самооцінки професійної компетентності студентів;

удосконалено критерії сформованості професійної компетентності через визначення та обґрунтування показників і рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; оцінку навчальних досягнень студентів і рівнів сформованості професійної компетентності згідно навчального портфоліо

(розроблено критерії та шкалу оцінювання усних відповідей, а також письмових робіт студентів);

уточнено зміст програм професійно орієнтованих дисциплін; взаємозв'язок між компетентностями менеджера та його професійно-діяльнісною підготовкою; етапи проектування педагогічного процесу, спрямованого на формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій;

набуло подальшого розвитку поняття сутності „професійна компетентність менеджера організацій” через його уточнення в контексті професійної діяльності менеджера організацій; доцільність застосування компетентнісного підходу в процесі підготовки майбутніх менеджерів організацій.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю його вихідних позицій, поєднанням якісного та кількісного аналізу отриманих результатів; системних підходів до вивчення предмета дослідження; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті, гіпотезі й завданням; цілеспрямованою організацією педагогічного експерименту, результати якого дозволили уточнити теоретичні підходи та скорегувати методичні рекомендації; тривалістю педагогічного експерименту; репрезентативністю вибірки респондентів. Обґрунтованість висновків підтверджується також власним досвідом роботи дисертанта на кафедрі менеджменту, економіки та права ВСП НАУ „Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету”.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробці та запровадженні педагогічних умов, методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців у галузі менеджменту.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Теоретичні положення, висновки й рекомендації висвітлювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних – „Динамика и современная наука” (Болгария, 2009), „Динамика и современная наука” (Болгария, 2009), „Сучасні педагогічні технології і освітні системи XXI століття” (м. Кіровоград, 2010), „Сучасні інформаційні технології в управлінні та професійній підготовці операторів складних систем” (м. Кіровоград, 2011), „Сучасні інформаційні технології в управлінні та професійній підготовці операторів складних систем” (м. Кіровоград, 2012), „Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем” (м. Кіровоград, 2012); всеукраїнських – „Авіація та космонавтика: стан, досягнення і перспективи” (м. Кіровоград, 2010), „Авіація та космонавтика: стан, досягнення і перспективи” (м. Кіровоград, 2011), „Авіація та космонавтика: стан, досягнення і перспективи” (м. Кіровоград, 2012). Основні положення і результати дослідження висвітлювалися та обговорювалися на засіданнях, наукових конференціях і методичних семінарах кафедри менеджменту, економіки та права ВСП НАУ „Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету”.

Результати наукового дослідження впроваджено у навчально-виховний процес ВСП НАУ „Кіровоградської льотної академії НАУ” (довідка про практичне використання навчально-методичних комплексів з дисциплін професійно орієнтованого циклу № 468 / к від 28.12.2011 р.; довідка про проведення експерименту № 470 / к від 28.12.2011 р.; довідка про практичне використання результатів досліджень № 469 / к від 28.12.2011 р.), Кіровоградського інституту розвитку людини „Україна” (довідка про практичне використання навчально-методичних комплексів з дисциплін професійно орієнтованого циклу № 1 / 21 – 36 від 27.01.2012 р.; довідка про проведення експерименту № 1 / 21 – 34 від 27.01.2012 р.; довідка про практичне використання результатів досліджень № 1 / 21 – 35 від 27.01.2012 р.), Дніпропетровського державного аграрного університету (довідка про практичне використання навчально-методичних комплексів з дисциплін професійно орієнтованого циклу № 42-11-1473 від 14.12.2011р.; довідка про проведення експерименту № 42-11-1474 від 14.12.2011р.; довідка про практичне використання результатів досліджень № 42-11-1475 від 14.12.2011р.).

Публікації. Основні теоретичні положення дисертації, результати дослідження та висновки відображено у 15 одноосібних наукових публікаціях, серед яких 7 статей у наукових фахових виданнях України, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел з 239 найменувань, 17 додатків. Робота містить 16 таблиць, 7 рисунків і 9 формул. Основний зміст дисертації викладено на 197 сторінках. Загальний обсяг – 271 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об’єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання і методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, відображено дані про апробацію і впровадження результатів дисертаційної роботи, відомості про публікації та структуру дисертації.

У **першому розділі** – „**Теоретико-методологічні засади вивчення професійної компетентності**” – визначено та теоретично обґрунтовано сутність поняття „професійна компетентність менеджера організацій”, виокремлено її структуру, визначено перелік професійно важливих якостей, які необхідні менеджеру організацій у майбутній професійній діяльності.

Сучасний світ вимагає нової філософії освіти, зміни парадигми педагогічного мислення, практичної зорієнтованості, оскільки конкурентоспроможність в умовах формування економіки знань значною мірою визначається конкурентоспроможністю у сфері науки і освіти. Саме цим пояснюється спрямованість нашого дослідження на визначення та розв’язання науково-педагогічних проблем управління процесом формування професійної компетентності майбутнього менеджера організацій.

Науково-теоретичну базу дослідження проблеми формування професійної компетентності спеціалістів закладено у дослідженнях таких учених: В.А. Адольфа, Н.В. Бордовської, Т.Г. Браже, А.А. Вербицького, І.А. Зязюн, А.К. Маркової, Н.Г. Ничкало, В.М. Шепеля, Е. Шорта та інших. Проблема підготовки майбутніх менеджерів знайшла відображення в наукових дослідженнях Л.І. Бондаревої, Л. Володарської-Золи, О.І. Гринчук, Л.О. Сікорської та багатьох інших науковців.

Аналіз наукових досліджень дозволив зробити висновок, що проблема підготовки майбутніх менеджерів організацій є актуальною і постійно знаходиться в полі зору науковців. Проте, на нашу думку, особливої уваги потребує проблема виокремлення та обґрунтування змісту професійної компетентності майбутніх менеджерів у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Визначено, що сучасні підходи до трактування професійної компетентності принципово різняться, однак здебільшого ці поняття розглядаються у двох аспектах: з одного боку, як мета освіти, професійної підготовки, а з іншого – як проміжний результат, який характеризує фахівця, що здійснює свою професійну діяльність.

Складність і змістовність управлінських функцій, специфіка управлінської праці, обумовлюють вимоги, що висуваються до сучасних менеджерів. Для ефективного управління підприємством у сучасних умовах менеджер організацій повинен відповідати таким вимогам і характеристикам: стратегічне мислення; здатність спостерігати за бізнес-середовищем; інноваційне мислення; вміння використовувати сучасні методи і технології в процесі управління підприємством; здатність вирішувати нестандартні проблеми; вміння працювати в команді; лідерські якості керівника.

Пошук шляхів розвитку професійної компетентності спеціалістів зумовлює звернення до проблеми визначення контурів поняття професійної компетентності з виокремленням її структурних компонентів.

Ураховуючи специфіку професійної діяльності менеджерів, а також на основі проведеного аналізу й узагальнення наукових досліджень щодо визначення структури професійної компетентності спеціаліста виокремлено такі структурні компоненти професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій: функціональний, соціальний та особистісний. Функціональний компонент професійної компетентності містить такі складові: економічна компетентність; професієзнавча компетентність; управлінська компетентність; прогностична компетентність; контрольна компетентність. Соціальна компетентність складається із таких компонентів: комунікативна компетентність; іншомовна комунікативна компетентність; інтеркультурологічна компетентність; компетентність у подоланні конфліктів; кооперативна компетентність. До особистісного компонента професійної компетентності менеджерів організацій належать такі складові: мотиваційно-вольова компетентність; рефлексивна компетентність; морально-духовна компетентність; професійно важливі якості майбутнього менеджера організацій.

Проведений аналіз дозволив обґрунтувати сутність поняття „професійна компетентність майбутнього менеджера організацій” як якісна, інтегративна, професійно-особистісна характеристика спеціаліста, яка містить сукупність управлінських, економічних, політичних, юридичних, етичних, соціально-психологічних, методологічних знань, умінь і навичок, а також когнітивну та креативну підготовленість, творче мислення, готовність йти на ризик і брати на себе відповідальність, усвідомлене позитивне ставлення до економічної діяльності, вміння передбачати результати своєї професійної діяльності, критично оцінювати її наслідки.

Професійна компетентність майбутнього спеціаліста формується на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та життєвого досвіду, що зумовлює його готовність до виконання професійних обов’язків і забезпечує високий рівень його самоорганізації. Зміст цього поняття обумовлюється багатьма факторами, зокрема, рівнем розвитку техніки, науки, економіки, освіти, процесами, які відбуваються в суспільстві.

Доведено, що застосування компетентнісного підходу на таких засадах у підготовці майбутніх менеджерів організацій сприятиме: формуванню професійних знань, умінь і навичок щодо прогностичного бачення результатів праці; розвитку основних психологічних характеристик емоційної інтелігентності спеціаліста; формуванню вмінь щодо розв’язання професійних проблем; особистому внеску у досягнення загальних цілей підприємства; варіативності, гнучкості, мобільності, готовності до постійного професійного саморозвитку та самовдосконалення.

У другому розділі дисертації – „Методичні основи формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін” – уточнено зміст програм професійно орієнтованих дисциплін; взаємозв’язок між компетентностями менеджера та його професійно-діяльнісною підготовкою; етапи проектування педагогічного процесу; розроблено та теоретично обґрунтовано комплекс педагогічних умов і методику формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, а також критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Визначено, що найбільш характерними особливостями організації професійного навчання майбутніх менеджерів організацій з урахуванням його професійної компетентності є: інтеграція з реальним виробництвом, підвищення ролі підприємств у процесі підготовки кадрів; гнучкість професійної підготовки з урахуванням індивідуального підходу до студентів; розробка моделей професійної компетентності менеджерів на основі виробничих завдань його діяльності; формування професійної самостійності у виборі рішень і пропозицій щодо ефективного розв’язання виробничих задач, відповідальності за кінцевий результат праці.

Встановлено, що вивчення професійно орієнтованих дисциплін повинне ґрунтуватися на їх інтеграції і диференціації, забезпеченні наступності використання знань щодо загальних об’єктів вивчення, що забезпечить

цілісність теоретичних знань і практичних умінь, зокрема професійної компетентності.

Уточнено зміст професійно орієнтованих дисциплін: „Управління персоналом”, „Основи менеджменту”, „Міжнародні економічні відносини”, „Фінанси” на основі проведеного аналізу програм професійно орієнтованих дисциплін, які використовуються при підготовці менеджерів організацій у вищих навчальних закладах, в яких проводився педагогічний експеримент.

Підвищення результативності формування професійної компетентності майбутніх фахівців галузі менеджменту в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін неможливе без системної організації знань, умінь і професійних навичок, досягнення якої вбачається можливим лише за умови узгодженості змісту, форм і методики викладання зазначених дисциплін.

Визначено, що методика формування професійної компетентності студентів у процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін містить: оптимальне поєднання загально дидактичних методів, прийомів, способів, які застосовуються в таких формах навчання, як лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота студентів, науково-дослідна робота, виконання індивідуальних завдань, проходження практики.

Обґрунтовано, що у процесі викладання дисциплін професійно орієнтованого циклу доцільно використовувати такі види лекцій: вступна лекція, лекція-інформація, проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція з запланованими помилками. У системі семінарських занять доведено доцільність застосування дискусійних активних методів навчання, адже під час дискусії з’являється можливість формувати культуру спілкування, яка необхідна в професійній діяльності менеджера. Під час проведення практичних занять необхідно використовувати ігрові (імітаційні, операційні та рольові ігри) та неігрові (аналіз конкретних ситуацій) методи, „мозковий штурм”, тестування. Ділові та рольові ігри – один із ефективних методів формування професійних якостей і професійної компетентності студентів, запровадження якого усуває протиріччя між абстрактним характером навчальної дисципліни та реальним характером професійної діяльності. Під час викладання професійно орієнтованих дисциплін майбутнім менеджерам організацій і формування у них професійної компетентності передбачено вхідний, поточний, модульний та підсумковий контроль. Вхідний контроль проводиться до початку вивчення студентами професійно орієнтованих дисциплін та спрямовується на діагностику їхніх знань, умінь, навичок, зокрема професійних. Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять у формі опитування, усного та письмового експрес-контролю, контрольних робіт, перевірки ситуаційних та індивідуальних завдань, а також у формі тестування. Заключний контроль здійснюється у формі комплексної контрольної роботи та презентації студентом науково-дослідного проекту.

Викладання дисциплін професійно орієнтованого циклу передбачає підготовку відповідного програмно-методичного забезпечення: навчальної та робочої програми дисциплін; методичних матеріалів для підготовки до семінарських і практичних занять, для виконання самостійної роботи, виконання

індивідуальних (ситуаційних та творчих) завдань, а також науково-дослідного проекту.

Доведено, що відтворення запропонованої методики можливе за умови системного підходу в процесі її впровадження, який передбачає: створення професійного середовища, яке характеризується наявністю мотивації, творчої спрямованості, прагнення студентів до опанування майбутньої професії; методичне й інформаційне забезпечення навчальної та науково-методичної діяльності викладача; інноваційний педагогічний підхід; ефективну педагогічну взаємодію зі студентами; вдосконалення професійної майстерності та компетентності викладача.

Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін потребує виділення педагогічних умов. Педагогічні умови формування професійної компетентності управлінців – обов’язкова ланка у загальному процесі формування професійної компетентності майбутніх менеджерів під час їх навчання у вищому навчальному закладі.

З урахуванням проведеного аналізу наукової літератури, дисертаційних досліджень, практичного формування професійної компетентності, визначено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, до яких було віднесено: організаційні – визначення груп умінь, які повинен мати компетентний спеціаліст-менеджер; методичні – проектування викладачем навчального процесу; технологічні – використання в навчальному процесі активних та інтерактивних методів навчання; акмеологічні – створення системи стимулювання та мотивації.

На основі проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури та змісту професійної діяльності менеджера визначено критерії (функціональний, комунікативний, рефлексивний), показники, що конкретизують критерії, обґрунтовано рівні сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, які було ранжовано на елементарний (низький), достатній (середній) і творчий (високий). Крім того, розроблено критерії оцінки усних і письмових відповідей, а також портфоліо студентів.

У третьому розділі – „Експериментальне дослідження педагогічних умов та методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін” – подано методику педагогічного експерименту; запропоновано методику формування професійної компетентності студентів та основні позиції формувального експерименту; надано кількісний та якісний аналіз результатів експериментальної перевірки результативності педагогічних умов і методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

У процесі діагностики динаміки рівня сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій було використано комплекс методик, а саме: авторська методика самооцінки професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, методика з визначення комунікативних та організаційних схильностей (КОС-1) В.В. Синявського та В.О. Федоришина,

тест В.Ф. Ряховського для визначення оцінки рівня комунікативності, методика самооцінки професійної компетентності особистості для діагностування її сформованості. Крім цього, було використано такі методи, як педагогічне спостереження, опитування, бесіда, тестування, аналіз успішності студентів.

Результати, отримані на констатувальному етапі експерименту, дали можливість зробити висновок, що формування професійної компетентності майбутніх менеджерів відбувається стихійно, відсутні необхідні умови, які забезпечують результативність формування зазначеної компетентності, відзначено низький рівень мотивації студентів, неадекватність оцінок студентами рівня власної професійної компетентності, про що свідчить кількісний і якісний аналіз отриманих результатів на цьому етапі дослідження, що й підтвердило доцільність запровадження обґрунтованих педагогічних умов та методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

За результатами констатувального експерименту було сформовано експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) групи. До складу ЕГ увійшло 257 студентів Дніпропетровського державного аграрного університету, до КГ – 82 студенти Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету та 168 студентів Кіровоградського інституту розвитку людини „Україна”. Усього в дослідно-експериментальному дослідженні брали участь 507 студентів 3 та 4 курсу. До експериментальної роботи було залучено 20 викладачів вищих навчальних закладів, на базі яких, за погодженням і сприянням адміністрації цих закладів, проводилося дослідження.

При розподілі навчальних груп на експериментальні та контрольні використали метод соціометричного вирівнювання для того, щоб кількісний і якісний склад груп принципово не відрізнявся, таким чином, кількісний склад ЕГ ($n = 257$), а КГ ($n = 250$) осіб.

На формувальному етапі експерименту було сформульовано мету, завдання та принципи його реалізації, які відображають проблеми формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у цілях навчання, змісті дисциплін, методах, організаційних формах професійної підготовки студентів; створено середовище, в якому студенти активно взаємодіяли з викладачем та однокласниками як в аудиторний, так і в позааудиторний час; здійснено цілеспрямоване наповнення програм дисциплін професійно орієнтованими практичними завданнями, імітаційними, операційними та рольовими іграми; врахування визначених структурних компонентів професійної компетентності та їхнє поступове формування у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Проаналізовано зміст професійно орієнтованих дисциплін: „Управління персоналом”, „Основи менеджменту”, „Міжнародні економічні відносини”, „Фінанси”; визначено комплекс імітаційних („Алгоритм розв’язування управлінських проблем”, „Фондова біржа on-line”, „Аналіз фондового ринку країн Європи за 2009 рік”), операційних („Нарада”, „Переговори”) та рольових („Гроші та мотивація”, „Визначення керівного статусу членів команди”) ігор; розроблено методику формування професійної компетентності майбутніх

менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Формування професійної компетентності студентів відбувалося в три етапи: мотиваційний, операційний, оцінювальний.

На мотиваційному етапі було активізовано внутрішню мотивацію студентів до формування професійної компетентності, яка була структурована на вступну (усвідомлення соціальної значущості обраної професії та зверненість у перспективу своєї майбутньої діяльності); поточну (співвіднесення теоретичного матеріалу з його практичним досвідом; розв'язання проблемних завдань професійної спрямованості; реалізація набутих знань та вмінь у ситуаціях, які максимально наближені до професійних, під час ігрових ситуацій), яка реалізовувалася на операційному етапі та контрольному (визначення позитивних досягнень студентів, заохочення до подальшої активності), що відбувалася під час контрольних заходів.

На операційному етапі відбувалося безпосереднє формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін згідно з розробленою методикою та педагогічними умовами.

На оцінювальному етапі – підведено підсумки результатів навчальної діяльності студентів з урахуванням як поточних оцінок за усні відповіді, портфоліо студентів, так і оцінок за виконання модульних і комплексної контрольних робіт, презентації науково-дослідного проекту.

Мета контрольного етапу педагогічного експерименту – визначення результативності педагогічних умов та запропонованої методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, яке відбувалось шляхом проведення контрольної діагностики для визначення динаміки змін у формуванні професійної компетентності студентів. Для досягнення мети проведено такі дії: визначено рівні сформованості професійної компетентності студентів після запровадження запропонованих педагогічних умов, проведено аналіз результатів, отриманих в експериментальних групах і їхнє порівняння з результатами в контрольній групі, здійснено узагальнення цих результатів, інтерпретування та формулювання висновків щодо підтвердження результативності впливу запропонованих педагогічних умов і методики на формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, а також підтвердження їх ефективності на практиці.

Узагальнені результати отримані у такий спосіб: за методикою самооцінки та експертної оцінки професійної компетентності студентів, за результатами оцінки навчального портфоліо студентів, поточної успішності, модульних і комплексної контрольних робіт, а також презентації науково-дослідного проекту. Отримані результати засвідчили позитивну якісну та кількісну динаміку рівня сформованості професійної компетентності студентів ЕГ в порівнянні з КГ подано в табл. 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості професійної компетентності студентів ЕГ та КГ на констатувальному та контрольному етапі експерименту

Рівні сформованості професійної компетентності	Критерії сформованості професійної компетентності	Констатувальний етап				Контрольний етап			
		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
		Кількість (чол.)	%	Кількість (чол.)	%	Кількість (чол.)	%	Кількість (чол.)	%
Елементарний (низький)	Функціональний	42	16,3	49	19,6	22	8,6	48	19,2
	Комунікативний	29	11,3	21	8,4	22	8,6	21	8,4
	Рефлексивний	32	12,5	19	7,6	13	5,0	19	7,6
	Всього	103	40,1	89	35,6	57	22,2	88	35,2
Достатній (середній)	Функціональний	47	18,3	53	21,2	64	24,9	53	21,2
	Комунікативний	34	13,2	26	10,4	39	15,2	26	10,4
	Рефлексивний	21	8,2	16	6,4	25	9,7	16	6,4
	Всього	102	39,7	95	38,0	128	49,8	95	38,0
Творчий (високий)	Функціональний	23	8,9	25	10,0	29	11,3	26	10,4
	Комунікативний	17	6,6	22	8,8	27	10,5	22	8,8
	Рефлексивний	12	4,7	19	7,6	16	6,2	19	7,6
	Всього	52	20,2	66	26,4	72	28,0	67	26,8
Всього		257	100,0	250	100,0	257	100,0	250	100,0

Доведено, що реалізація запропонованих педагогічних умов та методики формування професійної компетентності студентів також позитивно впливає на самооцінку студентів, крім того, вона дає змогу визначити кінцеві результати педагогічної діяльності, яка спрямована на формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, що свідчить про позитивний характер дослідно-експериментальної роботи.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнене й запропоновано нове розв'язання наукового завдання, дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, що виявляється в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності методики, педагогічних умов, які сприяють успішності формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Результати теоретичного й експериментального дослідження підтвердили гіпотезу, засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави для таких висновків:

1. Аналіз стану проблеми формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін засвідчив як багатоаспектність заявленої проблеми, так і її актуальність.

Обґрунтовано, що професійна компетентність майбутнього менеджера – якісна, інтегративна, професійно-особистісна характеристика спеціаліста, яка містить сукупність управлінських, економічних, політичних, юридичних, етичних, соціально-психологічних, методологічних знань, умінь і навичок, а

також когнітивну та креативну підготовленість, творче мислення, готовність йти на ризик та брати на себе відповідальність, усвідомлене позитивне ставлення до економічної діяльності, вміння передбачати результати своєї професійної діяльності, критично оцінювати її наслідки.

Наукове обґрунтування сутності поняття „професійної компетентності” пояснюється необхідністю збагатити зміст і структуру професійної компетентності майбутнього менеджера організацій. У структурі професійної компетентності майбутніх менеджерів виокремили такі структурні компоненти: функціональний, соціальний та особистісний. Функціональний компонент професійної компетентності складається з таких складових: економічна компетентність; професієзнавча компетентність; управлінська компетентність; прогностична компетентність; контрольна компетентність. Соціальна компетентність містить такі компоненти: комунікативна компетентність; іншомовна комунікативна компетентність; інтеркультурологічна компетентність; компетентність у подоланні конфліктів; кооперативна компетентність. До особистісного компонента професійної компетентності менеджерів організацій належать такі складові: мотиваційно-вольова компетентність; рефлексивна компетентність; морально-духовна компетентність; професійно важливі якості.

2. Встановлено доцільність застосування компетентнісного підходу при підготовці майбутніх менеджерів організацій, оскільки він забезпечується: відображенням у змісті навчання професійно спрямованої структурованої інформації проблемного характеру; професійно обґрунтованим вибором мотивів і цілей навчального процесу у вищому навчальному закладі; виконанням реальних проектних завдань та програм, спрямованих на вдосконалення професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій.

Науково обґрунтовано та експериментально перевірено, що підвищення ефективності формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін забезпечується завдяки дотриманню таких педагогічних умов: організаційних педагогічних умов – визначення груп умінь, які повинен мати компетентний спеціаліст-менеджер; методичних – проектування викладачем навчального процесу; технологічних – використання в навчальному процесі активних та інтерактивних методів навчання; акмеологічних – створення системи стимулювання та мотивації.

3. Розроблено методику формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, сутність якої полягає у розробці методичної концепції дисципліни; визначенні мінімуму знань і професійних умінь, якими повинні оволодіти студенти; методів викладання, тобто застосування активних та інтерактивних методів навчання, які було реалізовано під час лекційних, практичних, семінарських занять, шляхом побудови діалогічної взаємодії, аналізу та вирішення ситуацій, що наближені до майбутньої професійної діяльності, проведення ділових ігор, а також під час самостійної та індивідуальної роботи студентів; форм взаємодії студентів із

викладачами, контрольних заходів, підготовці відповідного програмно-методичного забезпечення.

З урахуванням того, що формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій відбувається в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, доведено доцільність здійснювання його за такими етапами: мотиваційний, операційний і оцінювальний.

4. Розроблено критерії оцінювання рівня сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, а саме: функціональний критерій, комунікативний, рефлексивний. Для кожного критерію було визначено певні показники. На основі визначених критеріїв і показників було також визначено рівні сформованості професійної компетентності, які ранжовано на елементарний (низький), достатній (середній), творчий (високий).

Формою оцінки навчальних досягнень студентів і рівнів сформованості професійної компетентності було обрано навчальний портфоліо, доцільність використання якого зумовлена можливістю оцінки кількісного та якісного рівнів досягнень студентів, а також отриманням інформації для подальшої корекції процесу навчання та формування професійної компетентності. Запропоновані критерії оцінки навчальних портфоліо, які співвідносяться з національною шкалою оцінки ECTS. Крім того, було розроблено критерії та шкалу оцінювання усних відповідей, а також письмових робіт студентів.

5. Обґрунтовано й експериментально перевірено результативність запропонованих педагогічних умов та методики діагностики рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, яка ґрунтувалась на застосуванні методики В.В. Синявського та В.О. Федоришина з визначення комунікативних та організаторських схильностей (КОС-1), що найбільш вичерпно розкриває професійну компетентність, а саме її складову – функціональну компетентність; застосовано тест В.Ф. Ряховського для визначення оцінки рівня комунікативності, що відображає соціальну компетентність, яка є складовою професійної компетентності майбутніх менеджерів; було застосовано авторську методику самооцінки професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, яка сприяла аналізу рівня сформованості професійної компетентності, враховуючи всі складові зазначеної компетентності; було використано методику самооцінки професійної компетентності студентів, що найбільш точно розкриває особистісну складову професійної компетентності. Крім того, застосовували методи спостереження, опитування, тестування, аналіз результатів діяльності студентів; статистичні методи.

Підсумкова діагностика динаміки сформованості професійної компетентності у студентів експериментальної групи засвідчила статистично значущі зміни у порівнянні з результатами студентів контрольної групи. Це знайшло відображення в позитивній динаміці рівнів сформованості професійної компетентності студентів експериментальної групи: 28,0 % студентів досягли творчого (високого) рівня; з 38,0 % до 49,8 % зросла кількість студентів з достатнім (середнім) рівнем сформованості професійної компетентності;

водночас із 40,1 % до 22,2 % зменшилась кількість студентів з елементарним (низьким) рівнем сформованості професійної компетентності. Зміни, які відбувалися в рівні сформованості професійної компетентності студентів контрольної групи, були пов'язані, на нашу думку, з віковими змінами та набуттям досвіду взаємодії, а також з прагненням окремих студентів до оволодіння професійними вміннями, зокрема професійною компетентністю під час навчання.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, а засвідчило необхідність подальшої її розробки за такими основними напрямками: уточнення структурних складових професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, визначення потенціалу професійно орієнтованих дисциплін у контексті формування професійної компетентності, вивчення та запровадження практики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій з урахуванням закордонного та вітчизняного досвіду.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Афанасьєва Л. В. Професійний образ „Я” майбутніх менеджерів / Л. В. Афанасьєва // Наукові записки. – Випуск 99 – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2011. – С. 44-50.
2. Афанасьєва Л. В. Компетентнісний підхід як освітня інновація у підготовці майбутніх менеджерів організацій / Л. В. Афанасьєва // Вісник Луганського Національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). – № 7 (242), Ч. I., 2012. – С. 40-44.
3. Афанасьєва Л. В. Педагогічні умови формування готовності до професійної діяльності у майбутніх менеджерів організацій / Л. В. Афанасьєва // Наукові записки. – Випуск 107_1. – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012.– С. 36-41.
4. Афанасьєва Л. В. Методика формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін / Л. В. Афанасьєва // Наукові записки. – Випуск 112. – Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 59-64.
5. Афанасьєва Л. В. Формування культури професійного спілкування як складова підготовки майбутніх менеджерів / Л. В. Афанасьєва // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 28 / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2011. – С. 202-208.
6. Афанасьєва Л. В. Роль і місце професійно орієнтованих дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів /

Л. В. Афанасьєва // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць / за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Випуск 1.36. – Серія : „Педагогічні науки”. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. – С. 105-109.

7. Афанасьєва Л. В. Компетентнісна модель „менеджера організацій” випускника вищого навчального закладу / Л. В. Афанасьєва // Педагогіка та психологія : Збірник наукових праць / за загальною редакцією академіка І. Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. – Харків : Вид-во Віровець А. П. „Апостроф”, 2012. – Вип. 41. – С. 103-111.

Тези в матеріалах науково-практичних конференцій

8. Афанасьєва Л. В. Формування професійної компетентності майбутнього менеджера / Л. В. Афанасьєва // Матеріали V Международной научно-практической конференции (17-25 июля 2009 г.) „Динамика современной науки”, – 2009. Том 1. Экономика. София. „Бял ГРАД-БГ” ОДД. – С. 84-86.

9. Афанасьєва Л. В. Шляхи впровадження педагогічної діагностики в навчально-виховний процес / Л. В. Афанасьєва // Матеріали V Международной научно-практической конференции (17-25 июля 2009 г.) „Динамика современной науки”, – 2009. Том 4. Экономика. София. „Бял ГРАД-БГ” ОДД. – С. 14-16.

10. Афанасьєва Л. В. Компетентнісний підхід як основа підготовки фахівців у системі вищої освіти / Л. В. Афанасьєва // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (1 жовтня 2010 р.) „Сучасні педагогічні технології і освітні системи ХХІ століття” / відп. ред. О. М. Барно. – Кіровоград : Вид-во КІРоЛ „Україна”, 2010. – С. 39-45.

11. Афанасьєва Л. В. Теоретичні основи підготовки майбутніх менеджерів до професійної діяльності / Л. В. Афанасьєва // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції „Сучасні інформаційні технології в управлінні та професійній підготовці операторів складних систем” 27-28 жовтня 2011 року, Кіровоград. – Вид-во ДЛАУ, 2011. – С. 208-210.

12. Афанасьєва Л. В. Ключові компоненти компетентності, як один із аспектів професійного формування фахівця / Л. В. Афанасьєва // Матеріали XXX Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та курсантів „Авіація та космонавтика : стан, досягнення і перспективи”, яка присвячена Всесвітньому Дню авіації і космонавтики”(13 квітня 2010 р.), Кіровоград. – Вид-во ДЛАУ, 2010. – С. 566-569.

13. Афанасьєва Л. В. Критерії, показники та рівні сформованості культури морально-ділових відносин у майбутніх менеджерів / Л. В. Афанасьєва // Матеріали XXXI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та курсантів „Авіація та космонавтика : стан, досягнення і перспективи”, яка присвячена Всесвітньому Дню авіації і космонавтики” (Частина друга) (12 квітня 2011 р.), Кіровоград. – Вид-во ДЛАУ, 2011. – С. 162-165.

14. Афанасьєва Л. В. Професійна компетентність майбутніх менеджерів організацій у змісті і структурі вивчення професійно орієнтованих дисциплін / Л. В. Афанасьєва // Матеріали XXXII Всеукраїнської науково-практичної

конференції молодих учених та курсантів „Авіація та космонавтика : стан, досягнення і перспективи”, яка присвячена Всесвітньому Дню авіації і космонавтики” (Частина друга) (12 квітня 2012 р.), Кіровоград. – Вид-во ДЛАУ, 2012. – С. 150-153.

15. Афанасьєва Л. В. Результати експериментального дослідження результативності педагогічних умов та методики формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін / Л. В. Афанасьєва // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Управління високошвидкісними рухомими об’єктами та професійна підготовка операторів складних систем” 15-16 листопада 2012 року, Кіровоград. – Вид-во КЛА НАУ, 2012, – С. 332-334.

АНОТАЦІЇ

Афанасьєва Л.В. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти. – Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2013.

У дослідженні визначено та теоретично обґрунтовано сутність поняття „професійна компетентність менеджера організацій”, визначено її структуру, визначено перелік професійно важливих якостей, які необхідні менеджеру організацій у майбутній професійній діяльності.

Досліджено зміст і структуру професійно орієнтованих дисциплін, розроблено методику формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій, до яких було віднесено: організаційні – визначення груп умінь, які повинен мати компетентний спеціаліст-менеджер; методичні – проектування викладачем навчального процесу; технологічні – використання в навчальному процесі активних та інтерактивних методів навчання; акмеологічні – створення системи стимулювання та мотивації.

Ключові слова: професійна компетентність менеджера організацій, професійно важливі якості, професійна діяльність, професійно орієнтовані дисципліни, педагогічні умови.

Афанасьєва Л.В. Формирование профессиональной компетентности будущих менеджеров организаций в процессе изучения профессионально ориентированных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. –

Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко. – Кировоград, 2013.

В исследовании определено и теоретически обосновано сущность понятия „профессиональная компетентность менеджера организаций”, определено ее структуру, перечень профессионально важных качеств, которые необходимы менеджеру организаций в будущей профессиональной деятельности.

Обосновано, что профессиональная компетентность будущего менеджера – качественная, интегративная, профессионально-личностная характеристика специалиста, которая включает в себя совокупность управленческих, экономических, политических, юридических, этических, социально-психологических, методологических знаний, умений и навыков, а также когнитивную и креативную подготовленность, творческое мышление, готовность идти на риск и брать на себя ответственность, осмысленное позитивное отношение к экономической деятельности, умение предвидеть результаты своей профессиональной деятельности, критически их оценивать.

Определено педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих менеджеров организаций: организационные – определение групп умений, которые необходимы компетентному специалисту-менеджеру; методические – проектирование преподавателем учебного процесса; технологические – использование в учебном процессе активных и интерактивных методов обучения; акмеологические – создание системы стимулирования и мотивации.

Разработано методика формирования профессиональной компетентности будущих менеджеров организаций в процессе изучения профессионально ориентированных дисциплин, которая предполагает разработку методической концепции каждой дисциплины, соответствующего программно-методического обеспечения и основывается на оптимальном сочетании общедидактических методов, приемов и способов, которые реализуются в таких учебных формах, как лекции, семинары, практические занятия, самостоятельная и научно-исследовательская работа.

Определены критерии (функциональный, коммуникативный, рефлексивный), показатели и уровни сформированности профессиональной компетентности студентов, а именно: элементарный (низкий), достаточный (средний), творческий (высокий).

Предложенная методика диагностики уровней сформированности профессиональной компетентности будущих менеджеров организаций, которая включала методы наблюдения, беседы, анкетирования, самооценки, экспертной оценки, тестирования, а также методику В.В. Синявского и В.А. Федорошина, тест В.Ф. Ряховского, методику самооценки профессиональной компетентности студентов.

Обобщенные результаты подтвердили предположение о том, что реализация специальных педагогических условий обеспечивает результативность формирования профессиональной компетентности будущих менеджеров организаций в процессе изучения профессионально ориентированных дисциплин.

Ключевые слова: профессиональная компетентность менеджера организаций, профессионально важные качества, профессиональная деятельность, профессионально ориентированные дисциплины, педагогические условия.

Afanasieva L.V. Formation of professional competence of future institution managers in the process of learning professionally oriented subjects. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Pedagogy by speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Volodymyr Vynnychenko Kirovograd State Pedagogical University. – Kirovograd, 2013.

The content of the notion “professional competence of institution manager” as well as its structure is defined and theoretically grounded. The list of professionally essential skills which the institution manager should possess in future professional activity is specified.

The content and structure of professionally oriented subjects have been researched, teaching techniques procedure of professional competence formation of future institution managers has been worked out.

Pedagogical conditions for professional competence formation of future institution managers are specified. The first include the following – institutional conditions: defining skills which a competent manager should possess; technical – planning of educational process by a teacher; technological conditions – usage of interactive forms and methods of studying; acmeological conditions – elaboration of the stimulation and motivation system.

Key words: professional competence of institution manager, professionally essential skills, professional activity, professionally oriented subjects, pedagogical conditions.

Підписано до друку 18.03.2013.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 1,25.
Свідоцтво держ. реєстру ДК № 1963 від 07.10.2004 р.
Зам. № 096/2013. Тираж 120 прим.

Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету.
Видавництво. м. Кіровоград,
вул. Добровольського, 1,
тел. 39-44-37.